

GELENEKSEL TÜRK KADIN GİYİMİNDE DIVAL İŞİ VE ÖRNEKLERİ

“Dival” Work Clothes in Traditional Women's Clothing

İLKNUR DEMİRBAĞ*

Öz: Bugün yapımı Olgunlaşma enstitüleri tarafından yaşatılmaya çalışılan dival işi, orijinal örnekleri giderek azalmakta olan ve geleneksel Türk kadın giyiminde nadide örnekleriyle yer bulmuş bir işleme sanatıdır.

Makalede Anadolu ve çevresi Türk işleme sanatlarından olan dival işinin özelliklerini tanıtmak, yaygınlığını ve kullanıldığı alanları örnekleriyle sunmak ve böylece geleneksel Türk giyim kuşamındaki yeri ve öneminin altını çizmek amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Gelenek, Giysi, Dival, İşleme

Abstract: Dival is a traditional Turkish women's clothing handicraft whose authentic examples are hard to come by today. This craft is currently kept alive solely with the efforts of girls' technical and vocational high schools.

The aim of this article is to emphasize this craft's importance in Turkish clothing tradition by defining and presenting examples of its uses.

Keywords: Tradition, Clothing, Dival, Handicraft

Makale Gönderim:
18.11.2016
Kabul Tarihi:
20.12.2016

* Yrd. Doç. Dr. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikis Devlet Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü
demirbagi@itu.edu.tr

Süsleme ve süslenme insanın doğasında var olan, bir şeyi daha güzel ve çarpıcı hala getirme sanatıdır. Tarihi çok eskilere dayanmakla birlikte 15. ve 16. yüzyıllarda en parlak dönemini yaşamıştır.

“İnsanoğluna ekonomik yarar sağlaması, onun boş zamanlarını değerlendirmesine yardımcı olması ve iğne, iplik gibi en fakir evden saraya kadar toplumun bütün sosyal dilimlerinde bulunabilen araç, gereçlerle yapılabilmesi bu sanat dalının yaygınlaşmasına yardımcı olmuştur. Öte yandan kişiye doğadaki güzellikleri yansıtmaya, özel değerleri, birikimleri aktarma olanağı vermesi, kişiyle toplum ve toplumdaki çevreler arasında iletişim aracı olması bu sanat dalının boyutlarının gelişmesini sağlamıştır.”(Barişta, 1984,17)

Köklü bir geçmişin uzantısı olan, Orta Asya, İslam, Anadolu eski uygarlıkları gibi güçlü kaynaklardan beslenen Türk işlemeciliği zaman içinde sosyal ve ekonomik şartlar ve beslediği kaynaklara bağlı olarak değişmiştir.

“Türklerin Anadoluya gelmesi ile başlayan 1071’den bu yana gelişen, yeni bir kişilik kazanan, Anadolu ve çevresi işlemeciliği: Selçuklu Dönemi, Anadolu Beylikleri Dönemi ile Osmanlı İmparatorluk Dönemi örneklerinden beslenmiş olan Türkiye Cumhuriyeti İşlemeciliği ile süregelmektedir. Ancak Cumhuriyet ilanından günümüze kadar geçen zaman içinde, bu dala uğraşanların sayısının giderek azaldığı gözden kaçmamaktadır.

Günümüzde işlemecilik amatör ve profesyonel, işçi-usta ve sanatçılar tarafından ev, çarşı, dernek, kooperatif, kurs ile okul gibi çevrelerde uygulanmakta ve özel, resmi kurumlarca yaptırılmaktadır. Böylece kişiye estetik haz veren ya da üretime yönelik işlemecilik bir yandan geleneksel yollarla yapılagelmekte; bir yandan da çeşitli bakanlıklara bağlı yaygın ve örgün eğitim programları kapsamı içinde ele alınarak sürdürülmektedir.”(Barişta, 1984, 1)

İşlemeler, tekniklerine göre “Hesap işleri” ve “Yazma İşlemeleri” olarak ikiye ayrılırlar. Hesap işleri kumaşın atkı ve çözümlü iplikleri sayılarak yapıldığından “Bezayağı” gibi seyrek dokunmuş kumaşlara yapılır. Yazma işlemeleri ise sık dokunmuş kumaşlara işlenir.

Dival işi de giyim süsleme tekniklerinden yazma işlemeleri sınıfına giren hem bir zanaat hem de sanattır. Bu işleme tekniği, maraş işi, sim-sırma işi, mukavva işi, bastırma gibi isimlerle de anılır. Sık dokumalara uygulanan bu teknik tersi yüzü farklı olan tek yüzlü bir işlemedir. Çok çeşitli kumaşlara uygulanabilir. Ancak kumaşın çok ince olmaması işleme ağır olacağından sarkmaması için önemlidir. İnce kumaşlara yapıldığında ise alttan bir kumaş takviyesi gerektirir. Özellikle Kadife ve Atlas bu giysilerde işlemenin çokça yapıldığı, tercih edilen kumaş çeşitleridir.

İşlemenin yapımında “işlenecek olan model ince bir kağıda çizilerek çirilenmiş mukavva üzerine yapıştırılır. Örneğe göre mukavvanın boş yerleri kesilerek çıkarıldıktan

ve kalıp meydana getirildikten sonra, işlenecek yüzeye yapıştırılır.”(Sürür, 1976,40) Karton desenler kumaşın üzerinde kalmak kaydıyla altın- gümüş sırma veya çeşitli ipliklerle yazma işleme tekniklerinden bir ya da birkaçı uygulanarak işleme gerçekleştirilir. Karton, kumaş ve iplik arasında kaldığı için desenler üç boyutlu bir görünüm alır. Kartonların elbisenin üzerinde daima kalacak olmasından dolayı bu giysiler oldukça ağır olur ve yıkanamazlar. Ayrıca dival işi kumaşa yoğun olarak uygulanan bir işleme tekniği olduğu için uygulandığı giysiler pamuklu kumaşla astarlanırlar.

Fotoğ.1 Dival işi detay görünüm.

Oldukça büyük bir el emeği ile yapılırlar. Bu nedenle yapımları maliyetlidir. Bundan da anlaşılacağı üzere özel zamanlarda kullanılan, çoğunlukla gelin giysileri olarak hazırlanırlar. Yıkanamayacağı için sandıklarda özenle saklanırlar.

Dival işi bir diğer adı ile maraş işi Maraş bölgesinde yoğun şekilde yapıldığı için olsa gerek bu adla da anılmasına rağmen örnekleri Türkiye'nin her yerinde karşımıza çıkabilir. Geleneksel giyim kültürümüzde bu şekilde yapılmış pek çok giysi örneği bulunmaktadır. Şalvarlar, yelekler, saltalar, kaftanlar ve entariler hatta para keseleri sayabileceğimiz başlıcalarıdır. Entari olarak Türkiye'nin her yerinde “ Bindallı “ adı ile gelin elbisesi olarak kullanılırlar. Aslında Bindallı kadife ya da atlas kumaş üstüne, sırma, kılaptan ya da sim ile serpmeye dal, yaprak, çiçek motifleri işleyerek elde edilen işlemeli kumaşın adıdır. Ancak günümüzde kumaşın kendinden çok, kıyafetin adı olarak bilinmektedir. Bindallıların özel bir kesimi vardır. Ön beden parçası arka parçasından kısa olur.

Fotoğ.2-3 Bindallı entarinin önden ve arkadan görüntüsü

Bindallı elbisenin yanı sıra şalvar olarak da daha çok Türkiye'nin batı bölgelerinde kullanılır. Ancak bu şalvarlar genel olarak bilinen şalvarlardan oldukça farklıdır. Yaygın olarak bilinen klasik şalvarlar paçaları lastikli pijama kalıbında olur. Oysa konu olan şalvarlar bunlardan farklı şekilde, en az 1-1,5 m eninde, ağı yere yakın, altında iki tane ayağın geçeceği kadar açıklık olan bir modeldir. Bu tür şalvarların üstü de genellikle bu şekilde işlenmiş yelek, cepken, ceket gibi bir üst giysi ile takım olarak kullanılır. Özellikle Trakya ve Ege bölgelerinde sıklıkla rastlanır.

Fotoğ 4.Trakya bölgesinde şalvar-salta örneği Fotoğ 5. Dival işli bir üstlük

Bindallının genel olarak Türk Folklorunda da önemli bir yeri vardır. Öyle ki Türkülerde dahi bahsi geçmektedir. Örneğin Muzaffer Sarısözen tarafından Çanakkale Bayramiç bölgesinde Yaşko Gökkaya'dan derlenmiş Türküde olduğu gibi.

Al geydim alsın deye
Mor geydim sarsın deye
İsteyene varmadım
Sevdiğim alsın deye
Hadi gine hadi gine bindallı
O da senin şansına delikanlı
Umurbey'in dağları
Üzüm yapmaz bağları
Üzüm yapsa bağları
Evlenir oğlanları
Hadi gine hadi gine bindallı
O da senin şansına delikanlı

Fotoğ.6-7 Yarım kaftanın önden ve arkadan görüntüsü

Geleneksel pek çok sanat dalı, teknolojinin ilerlemesi, buna bağlı olarak yaşam biçimlerinin değişmesi gibi nedenlerle ya yok olmuştur ya da yok olmak üzeredir. Bindallı adını verdiğimiz işlemeli özel kumaş sanatı da bunlardan biridir. Bugün tüm bu giysiler birer antika değeri taşımaktadırlar. Söz konusu bu orijinal Türk el sanatının gelecek nesillere aktarılması, kültürün devamlılığına kuşkusuz katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Barışta, Prof. Örcün, Türk İşleme Sanatı Tarihi, Gazi Üniversitesi Yayınları, 1984, Ankara.
- Barışta, Prof. Örcün, Cumhuriyet Dönemi Türk Halk İşlemeciliği Desen Ve Terminolojisinden Örnekler, G.Ü. Basın –Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1984, Ankara.
- Demirbağ, Ahmet Turan, Özel kostüm koleksiyonu, 2016, İstanbul.
- Demirbağ, Ahmet Turan, Dia Arşivi, resim 4
- Sürür, Ayten, Türk İşleme Sanatı, Türk işleme sanatları Serisi:4, Ak Yayınları, 1976, İstanbul.